

С. М. Сербін,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ БАГАТОКУЛЬТУРНОГО РАДІОМОВЛЕННЯ

Стаття спрямована на вивчення когнітивної ролі радіомовлення як одного із напрямків міжетнічної комунікації, розвитку сучасних імміграційних процесів в Україні, засобу долучення різномовних етнічних груп до створення і примноження загальнонаціональних цінностей. Когнітивний аспект багатокультурного радіомовлення зумовлений комунікативними та пізнавальними потребами формування етнічного інформаційного простору, а також його впливами на загальнонаціональну (мейнстрім) медіа країни-поселення для реалізації державної імміграційної політики.

Ключові слова: багатокультурне мовлення, мейнстрім мова, імміграція, асиміляція, расова дискримінація, державна міграційна політика.

Статья направлена на изучение когнитивной роли радиовещания как одного из направлений межэтнической коммуникации, развития современных иммиграционных процессов в Украине, средства привлечения разноязычных этнических групп к созданию и приумножению общенациональных ценностей. Когнитивный аспект многокультурного радиовещания обусловлен коммуникативными и познавательными потребностями формирования этнического информационного пространства, а также его влиянием на общенациональную (мейнстрим) медиа страны поселения для реализации государственной иммиграционной политики

Ключевые слова: мультикультурное вещание, мейнстрим язык, иммиграция, ассимиляция, расовая дискриминация, государственная миграционная политика.

The article aims to explore the cognitive role of radio as one of the areas of inter-ethnic communication, the development of modern immigration process in Ukraine, as a resource to gravitate national values. The cognitive aspect of multicultural radio caused by communicative and awareness needs for the creation of ethnic information space, as well as its impact on mainstream media of the country of settlement for the implementation of the state ,s immigration policy.

Key words: multicultural broadcasting mainstream language, immigration, assimilation, racial discrimination, the state migration policy.

Ріст зацікавленості лінгвістики проблемами міжетнічної комунікації заставив цілий ряд дослідників звернути увагу на вивчення засобів радіомовлення у визначенні когнітивних аспектів спілкування між представниками різних культурних соціумів. Діагностика проблем багатокультурного радіомовлення полягає в необхідності ідентифікації найбільш важливих комунікативних питань співіснування між різними за національним походженням членами суспільства. Вербальні засоби комунікації сприяють адекватному порозумінню між учасниками комунікативного акту у спілкування між індивідами, соціальними групами (етнічними громадами) та державними органами регулювання, які належать до різних національних культур. Вербальна комунікація в радіомовленні базується на професійному співробітництві в галузі перекладацької справи, контактах з експертами, вміннях та навичках написання інформаційних повідомлень, проведення прямоефірного дискурсу, круглих столів, структуризації різножанрових програм, проведення презентацій, розумінні норм, стандартів журналістської етики. Створення багатокультурного радіо (одного із найбільш економічних і легкодоступних видів сучасної медіа) і його трансформація в ділового партнера міжетнічного спілкування потребує термінового вирішення проблем, які розширюють прогалину в інформування населення про державну політику в сфері розвитку імміграції та етнічних громад.

Відсутність багатокультурного радіомовлення з одного боку залишає без вирішення питання про інформування певного сегменту аудиторії, а з іншого ізолює державні структури від ознайомлення із станом справ в громадах, які не спілкуються мейнстрім мовами, що призводить до посилення процесів гетизації та еліонації певної частини суспільства, яка стає беззахисною перед криміногенним і антиурядовим впливами. Щоб лікувати існуючі хвороби багатокультурного радіомовлення не за симптоми, треба визначити їх коріння шляхом точної діагностики. Що за хвороба в існуючому радіомовленні України призвела до того, що ми маємо сьогодні прогалини в розвитку багатокультурного суспільства, які причини її виникнення? З'ясувалося, що кожен з дослідників цієї проблеми має свою відповідь. Зокрема, пошуку відповідей на питання змін когнітивної ролі багатокультурного мовлення присвячені праці професора Джона Гартлі (Австралія, Queensland University of Technology), професора Пітера МакЛарена (США, University of California), професора Вільяма Мумева (США, Tufts University), професор Роберта Стема (США, New York University) та Паула Бріфтона (Англія, University of Wolverhampton). Австралійський дослідник, професор Дональд Хорн у своїй книзі «Щаслива країна» (1964), розглядаючи проблеми зародження багатокультурної журналістики, вказував, що в країні, яка «завжди була країною іммігрантів слід докладати всіх зусиль, щоб працювати з ними» [1].

Міжнародні дослідження проблем багатокультурності в індустріально розвинутих країнах стали основою практичної реалізації відповідної концепції, що впроваджувалася в радіомовленні цих країн з початку 70-х років. На думку хорватського культуролога Саніна Драгоевича (University of Zagreb) вперше розроблена на Заході «концепція мультикультуралізму в управлінні культурним різноманіттям означає те, що державні освітні й культурні органи мають визначити політику, конкретні заходи та ініціативи, які б надавали можливість різним культурам розвиватися поруч у межах однієї країни» [2, с.131]. На його думку, нове етнічне й культурне різноманіття сучасних західних суспільств, породжене багатомільйонною еміграцією в 60-80-і роки, головним чином із країн так званого «третього світу», а потім – ще й зі Східної Європи, сформувало пев-

ний «виклик» узвичаєним культурним інституціям радіомовлення і навіть системам національних цінностей держав Заходу. До розробки вітчизняних проєктів державного регулювання багатокультурності (Концепції державної міграційної політики, схваленої Указом Президента України від 30.05.2011 № 622/2011, проєкту Закону України «Про Концепцію державної етнопонаціональної політики України» (2013р.), Законів України «Про громадські об'єднання», «Про засади державної мовної політики») долучилися працівники Державної міграційної служби, Мінкультури України і Мін'юсту України. Ідея про створення багатокультурного радіомовлення висловлювалась в дослідженнях Віктора Котигоренка, Алли Леонової, Галини Євсєвої, Володимира Євтуха, Олени Ковальчук та інших, проте практичні заходи по її реалізації в Україні не набули достатньої урядової підтримки.

У дискусіях про прикметник «багатокультурності» радіо основне визначення полягало у простому описі «багатства різних культур». В цьому відношенні більшість дослідників цієї проблеми погодилися з тим, що Україна, за визначенням підлягає поняттю мультикультурного суспільства. Деякі з них (професор Hugh Mackay, Австралійський національний університет) розглядають багатокультурність на більш високому рівні мультикультуралізму, як те, що виходить за рамки суспільства і складається з різних етнічних груп, але набуває функціональності при сприянні вивченню і встановленню рівності між культурами. В своїй книзі «Добре життя» Хю Макей розглядає рівень багатокультурності як суму, що складається з понять безпеки, благополуччя, статусу, поштового індексу, успішної кар'єри, рівня щастя, можливостей людини самовіддано ставитись до обов'язків, втримувати якісні стосунки і її бажанням контактувати з іншими для користі всіх [3]. Очевидно, що таке тлумачення багатокультурності можна вважати ідеальним і не завжди реально досяжним. В різні роки і в різних країнах ставлення до терміну «багатокультурність» не завжди було позитивним. Проте сьогоденне зменшення неприйнятності і антагонізму до нього обумовлено ростом міграції і процесами її глобалізації. Категорія «мігрантів» стосується багатьох культур, що проживають на спільній території такої спільноти, в якій люди з різних культур поважають і толерантно ставляться один одного. Хоча Україна, в основному, розглядається як функціональне мультикультурне суспільство, в якому проживає більше ста націй і народностей, але питання істинного і глибокого визнання відмінностей між культурами на рівні формування суспільного мовлення досі не підлягало детальному вивченню.

Актуальність даної статті обумовлена недостатністю уваги вітчизняних науковців в дослідженні когнітивних проблем багатокультурності українського суспільного мовлення, а також односторонністю вирішення цих питань з боку органів державного регулювання міграцією, що в кінцевому рахунку призвело до нерівномірності розвитку окремих частин, сфер і галузей українського суспільства. В результаті виявлених в Україні тенденцій суспільного розвитку встановлено, що одні частини і сфери українського суспільства були більш мультикультурними, ніж інші. Розглядаючи способи діагностики багатокультурних проблем в медіа України, Яша Ланж (керуючий партнер Media Work) видає рецепт по поліпшенню нормотворчої діяльності в сфері радіомовлення, дотриманні свободи і плюралізму у вираженні поглядів, сприянні взаєморозумінню і безпосередній участі всіх слухачів та моніторингу їх рівня і стилю життя. Тарлак МакГонагл (Редакційний та Консультативний комітет Європейської аудіовізуальної обсерваторії) пропонує для лікування цієї проблеми в Україні застосовувати методи вільного вираження поглядів та інформації, створювати різноманітні радіостанції, включно з громадськими, забезпечувати для всіх без виключення вільний доступ до інформації. Бісера Занкова (Комітет з питань ЗМІ та нових комунікаційних послуг Ради Європи) рекомендує встановити в Україні міжкультурний діалог з метою забезпечення повної соціальної єдності всіх членів суспільства, ліквідувати мову ненависті та расизму, перенесення конфліктів та їх урегулювання на території нового поселення іммігрантів, впроваджувати нові технології та давати швидку відповідь на нові виклики, зайнятися підготовкою двомовних журналістів [4]. Стає очевидним, що які б рецепти не виписували різні дослідники проблеми становлення та перспектив розвитку багатокультурного радіо в Україні, діагностика і методи їх вирішення знаходяться в площині трьох елементів «трикутника рефлексії»: ідентифікації, висловлення думки та публікації [5, с.32]. Застосування когнітивних порівнянь багатокультурного радіомовлення в трикутнику рефлексії дозволяє вирішити наступні завдання:

- ідентифікувати зміни, які відбуваються в багатомовному середовищі та імміграційних потоках України;
- визначити роль радіо в інформуванні мігрантів стосовно основних положень і розуміння сучасної імміграційної політики уряду України та його ставлення до імміграції;
- яким чином змінився контент публікацій етнічного радіомовлення про уявлення і вплив міграції на Україну за останнє десятиліття;
- проаналізувати ступінь обізнаності і переконань про потреби етнічної імміграції в асиміляції, толерантності і боротьбі з расовою дискримінацією;
- оцінити погляди експертів про міжнародний вплив ставлення України до імміграції.

Сучасний досвід діяльності ряду багатомовних радіостанцій, включно з BBC, Німецька Хвиля, Радіо Вільна Європа / Радіо Свобода, SBS, Голос Америки та інших, засвідчив про наявність еластичної трансформації контенту від інформаційного протистояння в період існування «залізної завіси» до моніторингу імміграційних проблем і обслуговування людей невододіючих державною мовою спілкування в країнах нового поселення. Лідером серед багатокультурних мовників світу є австралійська корпорація SBS радіо, яка транслює свої програми на 68 мовах [6, с.60]. Для порівняння, радіо «Голос Америки» обслуговує свою слухачську аудиторію на 40 мовах, «Німецька хвиля» – на 30, «Свобода» – на 28, BBC – на 27 мовах, включно з українською. Вибірковість мов при внесенні їх до програмного розкладу роботи радіостанцій і кількість годин виділеного ефіру обумовлені статистичними даними перепису населення за походженням та звітними даними імміграційних служб про потоки і витоки іммігрантів.

Вітчизняне багатокультурне радіомовлення має можливість сприяти тому, щоб всі слухачі змогли зрозуміти, дослідити і оцінити інклюзивну частину багатонаціонального суспільства України. Нажаль, Всесвітня служба радіо України, орієнтуючись виключно на закордонного слухача, не стала каталізатором для ефірних розмов про досвід країн мультикультуралізму та соціальної інтеграції всередині українського суспільства. Скоротивши кількість мовних програм Всесвітньої служби радіо із шести до чотирьох (англійська, німецька, румунська та українська), ця радіостанція не в стані розпочати і провести широке коло суспільних дебатів, виступити ідейним лідером з культурного розмаїття в Україні, сприяти самоорганізації етнічних груп іммігрантів та формуванню регіональної мережі радіомовлення в містах їх найбільшого поселення. Ще однією невдалою спробою створення багатокультурного радіомовлення в Україні стало заснування компанії World Ethnic Broadcasting та медіа союзу «Всі голоси України», які завдяки використанню інтернет-технології Knot&Net і приймача IARH2.1 вели ретрансляції програм радіостанцій різних країн світу на 10 мовах, включно з англійською, українською, німецькою, польською, російською, французькою, іспанською, португальською, італійською і турецькою. Проте відсутність власного інформаційного контенту про життя представників різномовних культур в Україні призвело до втрати когнітивної ідентичності багатокультурної аудиторії слухачів, які не підтримали створення такого ретранслятора, що призвело до його банкрутства.

Ідентифікація осіб різної культурної приналежності за допомогою архетипів Карла Юнга відбувається при умові застосування відповідних фундаментальних аспектів людського досвіду і окремих характеристик, в які можуть бути включені міфи та інші літературно-мистецькі форми досліджуваної культури. Сучасна інформатика дозволяє програмувати рефлексію архетипів Юнга в ідентифікації особи і її характеристики за допомогою відповідних тестів [13]. Архетипи багатокультурної приналежності особи, що опосередковують культуру, розглядають роль людської раси у формуванні універсальної психології, «колективній підсвідомості», яка «не розвивається індивідуально, але успадковується» [11, с.85]. Неактивна рефлексія на архетипи підсвідомості має здатність накопичуватись таким чином, що з часом стирається в пам'яті людини. Проте активізація приглушеної рефлексії на дії, пов'язані із застосуванням архетипів міжкультурних стосунків людини, може призвести до суттєвих наслідків її політичної діяльності. Професор Француза Томма (Сорбонський Університет) в коментарі до фільму «Радянська історія» висловила думку про те, що «штучна соціологія», яку застосовували комуністи і «штучно-біологічна» концепція, яку використовували фашисти, в кінцевому рахунку, призвели до винищення і депортації людей за принципом відповідності національно-культурному архетипу. Методологія винищення людей під час другої світової війни була виправдана концептуальним підходом Джорджа Бернарда Шоу про «доречність квотування знищення осіб не придатних для проживання». При ідентифікації особи і відображенні змін в імміграційному середовищі країни, дослідник Марк Лучин (Російський державний аграрний заочний університет) вказує на наявність певних генетичних основ у зміні зовнішнього вигляду серед мігрантів, які оселяються в країні іншої культури і мови. Застосування ним фенотипології в якості технології ідентифікації характеру і поведінки людини лише за його зовнішністю і рисами обличчя не має наукового обґрунтування в когнітивістиці і базується на інтуїтивному підході автора. За допомогою фенотипології визначаються сильні і слабкі сторони іммігрантів, що не дозволяє спрогнозувати поведінку осіб, приналежних до різних культур в потенційно ризикованих ситуаціях і призводить до індивідуальної і колективної стереотипізації мігрантів. Практичне застосування цієї технології правоохоронними органами Росії при проведенні імміграційних облав, поліцейських рейдів, зачисток і антитерористичних заходів підтвердило неспроможність фенотипології виконувати когнітивну роль у визначенні ставлення радіо до діагностики поведінки осіб різного культурного походження, базуючись виключно на їх генетичних особливостях та схильностях. Дослідники проблем міжкультурної ідентифікації вивчали цю проблему в різних напрямках. Зокрема, професор Тейлор змоделивав багатовекторну модель багатокультурного мовлення, в якій він відобразив вплив етнічного походження, порівняльного середовища знань і відгуку на порозуміння культур у трьох основних напрямках: когнітивного розвитку, соціалізації громад і ефективного ставлення до виховання [12].

Суть когнітивного напрямку колективної самоідентифікації етнічних громад проявляється при наданні їм можливості публікувати свій контент в радіофері, який легко порівнюється із загальнонаціональними цінностями і стандартами. Прилучення різних культур до формування загальнонаціональних цінностей, готовність адаптуватися в суспільство, зближення міжкультурної дистанції, розуміння культурних парадигм пов'язане з аналізом когнітивних аспектів радіомовлення, яке піддається порівняльному аналізу державного регулятора спільно з представниками медіа і етнічних громад. Робочі групи, створені в результаті громадських консультацій сприятимуть в плануванні і визначенні договірних основ етнічної і загальнонаціональної медіа стосовно місцевого виробництва інформаційних програм з вивчення мультикультурного суспільства, проведенню соціального опитування у самоорганізованих етнічних групах із застосуванням факторного і кластерного аналізу. Цей експеримент дозволить подолати різноманітні кордони, які розділяють новоприбулу імміграцію за партійними, ідеологічними, за освітніми чи інтелектуальними рівнями та досягати синергії, не дозволить переносити проблеми, що виникли на їх батьківщині на територію України. Сучасна діагностика когнітивних аспектів радіомовлення в Україні має причинно-наслідковий характер і складається з чотирьох блоків:

1. Відсутність самоорганізації етнічних груп та управління спільною мережею радіомовлення (невміння самоорганізуватися, невідання керувати спільними ресурсами мовників, відокремленість від управління, нехтування правами та обов'язками громадянина та резидента з правом на постійне проживання, ігнорування принципу керованості громад за допомогою радіо);
2. Меншовагітне ставлення до багатокультурного радіомовлення, аналогічно тому, як українська мова трактувалась мовою селян чи групи неосвіченого (некультурного) населення. Ліквідація когнітивних аспектів

лінгвістичної ненависті, посилення мовних і расових комплексів (розділення людей за різними національними, расовими та релігійними ознаками, знижена самоідентифікація, споживацтво, низька система медіа освіти в етнічних громадах, переозвучення уривків;

3. Інвестування в багатокультурне мовлення отримує свій розвиток за умови, коли в радіо сконцентруються професіонали, таланти і зірки журналістики здатні розмежовувати культуру від халтури, свободою слова, здатною відокремити захоплення медіа ресурсу та влади третіми особами, що супроводжується такими явищами як олігархія, рейдерство, узурпація (спотвореною виборчою системою), протекціонізмом держави, зомбуванням за допомогою інтернет-радіо інших країн, нехтуванням вивчення інших мов окрім державної та міжнародно визнаних – т.з. мейнстрім мов, виясненням різниць культурного сприйняття чужих проблем, ліквідацією міжкультурних непорозумінь, пристосуванням жанрів радіомовлення до загальнонаціональних стандартів, рефлексивною реакцією на гумор;

4. Наслідки апатичних процесів багатокультурного мовлення (байдужість до чужих проблем етнічної групи, культурна неосвіченість, втеча у віртуальні та релігійні світи, відсутність єдності етнічної медіа на загальному інформаційному просторі країни, руйнація рефлексії постмодернізму у відображенні сучасного стану життя етнічних груп, зниження морального рівня і зубожіння неінтегрованих у суспільне життя осіб, втрата довіри до публікованого слова).

Кількісний аналіз історичних тенденцій, сучасного стану та перспектив розвитку багатокультурного радіо стає причиною для занепокоєння слабкого впливу мовлення на імміграційну політику уряду України. Імміграцією не можливо компенсувати процеси постаріння і зменшення кількості населення в Україні, однак можна компенсувати вплив еміграції. Індустріально розвинуті країни світу вбачають в Україні країну, що перебуває в десятці країн – лідерів міграції, в якій успішно збалансовуються процеси легальної імміграції та еміграції. Збалансованість міграції в Україні виражається не тільки тим, що вона входить до першої десятки за кількістю іноземних громадян, що перебувають на її території (іммігрантів), а й за кількістю своїх громадян, які виїхали за кордон (емігрантів) [7]. Це свідчить про поступово зростаючу роль зустрічних потоків мігрантів, тобто про тенденцію, яка вже багато років характерна для міжнародної торгівлі та руху капіталів.

Разом з тим, підрахунки міграційної служби показують, що в міграційному профілі України проявляється суттєвий дисбаланс легальної і нелегальної імміграції, якою охоплюється 14,4% населення країни. Для порівняння в країнах Європейського Союзу, де створена широка інфраструктура мовлення, імміграція досягає 9,4% всього населення (в Норвегії-11%, Іспанії- 10%, Італії – 8%, Португалії- 4%). За оцінками ООН, в Україні перебуває 6,7 млн. іммігрантів, в тому числі нелегальних. За останні десять років потік іммігрантів зріс майже в 20 разів. На відміну від іммігрантів з країн СНД, вихідці із африканських та азійських країн та інших країн не володіють мейнстрім мовами і при спробах поселитись в Україні продовжують вживати рідну мову як єдиний засіб комунікації з державними органами, в громаді та у сім'ї. Зокрема 5% від загальної кількості іммігрантів спілкуються турецькою мовою, 4% – в'єтнамською, 3% – на мові ідиш, а також по 2% вживають відповідно мову мандарин (континентальну китайську), польську та хінді (індійську), по 1% від загальноного числа прибулих іммігрантів використовують перську, арабську та інші мови. Переважна їх більшість не володіє мейнстрім мовами і не може успішно оселитись, заповнити прогалину на українському ринку праці. Без відповідної медіа інфраструктури та відсутності багатокультурного мовлення, Україна залишається переважним пунктом для іммігрантів і не може конкурувати з іншими індустріально-розвиненими країнами по залученню іноземної кваліфікованої робочої сили. Лише за квотою Кабінету міністрів України, у 2013 році в країну можуть іммігрувати тільки 6 тисяч 221 осіб, переважна більшість із яких репатріанти [8].

Становлення вітчизняного багатокультурного радіомовлення не на географічному, а на лінгвістичному принципі дозволяє сформувати такий програмний контент станції, при якому інформаційне обслуговування отримують не представники прибулої імміграції з відповідних країн, а носії мови. Тому когнітивні аспекти радіо в першу чергу базуються на культурі мовлення, яку формують як природні носії мови, так і ті, хто вивчає іноземну мову та її діалекти. Здібності у вивченні тієї чи іншої мови можуть успадковуватися, а моральні аспекти її артикуляції набуваються у свідомості носія мови через його відносини із сім'єю, громадою і суспільством. Таке радіомовлення буде сприяти інформаційному обслуговуванню арабською мовою вихідців з Лівану, Сирії, Іраку та інших країн, які послуговуються нею. Переспрямування програмного контенту радіо з географічного на мовний кластер дозволяє зняти з ефіру чужі проблеми, які публікуються в ЗМІ тієї батьківщини, з якої вони емігрували в Україну і інформувати їх про:

- загальне ставлення суспільства та уряду до проблем історії та сучасної політики імміграції в Україні;
- думки фахівців про культурну різноманітність і як вона впливає на ідентичність українця;
- рівень довіри в українців до тих повідомлень ЗМІ, які стосуються іммігрантів, біженців та осіб, які шукають притулку;
- культурні розбіжності у сприйнятті фактів та гумору, які можуть трактуватися українцями та іммігрантами як дискримінаційні;
- різницю у ставленні до іммігрантів різних поколінь;
- ознайомлення з порядком соціального та пенсійного забезпечення в Україні;
- обізнаність з освітньою, правовою і податковою системою в країні поселення.

Когнітивні аспекти багатокультурного радіомовлення вимагають розглядати мову як динамічний засіб спілкування і порозуміння між людьми однієї національності, які належать різним географічним кластерам. Прикладом може послужити українська повоєнна імміграція в Австралію, яка в силу значної віддаленості від материкової України і відсутності на той час мультимедійних засобів комунікації, призвело до ізоляції цієї громади і переспрямування розвитку української мови в русло непорозумінь. Диктори україномовної програ-

ми SBSрадіо (Австралія), представники дипломатичної місії України в Австралії відчували тиск локальних носіїв мови при публікації повідомлень в етнічній пресі аж до середини першої декади другого тисячоліття. Доморошені лінгвісти робили спроби публікації власних словників, перекладу контенту інформаційного контенту з української на «локально-українську» мову, проводили обструкцію в застосуванні окремих слів. Разом з тим, переселенці на територію України інших народів продовжували збагачувати українську мову словами, які настільки міцно викорінилися в лексику, що багатьом українцям стало дивиною варязьке походження слова «сало», чи уральське – слова «ковбаса». Володіння мейнстрім мовами розглядається як важливий перший крок у процес асиміляції – особливо для вихідців з країн Близького Сходу та Азії, які суттєво відрізняються від спільноти попередньої хвилі іммігрантів з країн СНД та Східної Європи. Дослідження проблем багатокультурного радіомовлення виявило те, що за його відсутності виникає необхідність базових знань щонайменше однієї із менстрім мов, яка має бути попередньою умовою для міграції в Україну, або, принаймні першою і фундаментальною вимогою, що пред'являються до іммігрантів. Ті з іммігрантів, хто визнає Україну своєю домом і місцем проживання повинні навчитися говорити однією із мейнстрім мов – ще до того як вони отримують можливість вивчати її тут в якості завдання першочергового значення. З одного боку багатокультурне радіомовлення може стати одним із засобів дистанційного вивчення української мови для іммігрантів, а з іншого – дозволить українцям вдосконалити вивчення іноземних мов через прослуховування відповідних різномовних програм, створених природними носіями мови.

За останні 20 років імміграція починає формувати нові виклики українській ідентичності. Про них наголошують в своїх дослідженнях Тарас Возняк, Володимир Цибулько, В'ячеслав Кушнір, Микола Махній, Олена Малиновська та інші. Занепокоєння окремих дослідників про те, що збільшення етнічної різноманітності насправді буде означати спотворення, приниження, або призведе до прямої втрати «української ідентичності» (яка сама по собі самовизначається по всій країні нерівномірно) і може поставити під загрозу ставлення до національних цінностей, способу і рівня життя, в значній мірі, виявилось безпідставним. Асиміляція іммігрантів у загальне українське суспільство розглядається в якості основного ключа гармонізації суспільства. За допомогою асиміляції, як важливого активізатора мультикультуралізму в країні відбувається гармонійний розвиток суспільства при збереженні деяких аспектів його самобутньої культури і спадщини. Відбувається процес формування нових ідентичностей, що характеризується певним рівнем їхньої адаптованості й усвідомленням необхідності підтримання власної самодостатності [9, с. 188-189]. Критерії ідентичності при цьому змінюються відповідно до того, як змінюються орієнтації й інтереси людей. Адже в суспільній та індивідуальній свідомості іммігрантів відбувається постійне суперництво між етнічною та загальнонаціональною ідентичністю, котрі здатні еластично трансформуватися за різних умов і періодів життя мігрантів. Проте подвоєння ідентичності новоприбулого іммігранта молодого віку може призвести до серйозних психічних і нервових розладів, мати наслідки на його здоров'я неформованої особистості. Багатокультурне радіомовлення сприяє усуненню депресивних явищ розвитку імміграції, угамуванню почуттів туги за залишеною батьківщиною і родиною, пришвидшенню процесів асиміляції до нових умов. Будь-яке запізнення з процесом асиміляції можна розглядати як прояви нових можливостей перехоплення впливів української культури, а процеси самоорганізації етнічної меншини зі своєю мовою, традиціями і культурою набувають спірності серед факторів національного життя, які повинні бути зведені до мінімуму усіма можливими засобами, в т.ч. і за допомогою радіомовлення.

Багатомовне радіомовлення в Україні не повинно стати рупором тих етнічних анклавів, які чинять опір закликам українців до об'єднання навколо їх пропозицій. Досвід багатокультурного мовлення в світі показує, що етнічні гетто неодноразово робили спроби такого впливу, чим перешкоджали іммігрантам реалізувати своє власне бажання об'єднатися із суспільним загалом країни поселення. Нерідко етнічні анклави робили свій внесок у зростання міжрасової напруженості і кількості насильницьких злочинів. У 1990-х роках проявлявся зростаючий страх перед злочинністю і насильством в Західних областях України, яке в значній мірі було пов'язане з анти-російським настроєм. В першій декаді 2000-х років імміграційний акцент змістився на імміграцію мусульман, що призвело до фатальних сутичок із скінхедами в Києві, вуличних боїв між українськими і азійськими студентами в Харкові, проявів расизму футбольних фанатів у Львові, розриття братських могил поблизу Сімферополя, побиття іноземних волонтерів «Корпусу миру» і журналістів в Києві і т.п. Не дивлячись на це, офіційні органи державного управління відмовляються від визнання фактів зростання расової дискримінації в Україні на підставі відсутності судових позовів та статистики про відкриття кримінальних справ. Відсутність в Україні рефлекторної системи реагування державного регулятора на факти прояву расизму в умовах досудового службового розслідування може призвести до того, що в підсвідомості окремої частини суспільства прояви расизму можуть сприйматися як дозволені характеристики її поведінки.

Іммігранти вважають, що Україна є одним з небагатьох привабливих місць Центрально-Східної Європи. Хоча, очевидно, що Україна не була їхнім обов'язковим і першим вибором, однак її статус в якості країни, що розвиває демократичне і безпечне проживання при відсутності збройних конфліктів з хорошою погодою (при мінімізації руйнівного впливу стихійних лих) виявилися важливими факторами у процесі прийняття рішення по поселенню в ній для багатьох іммігрантів. Іншим важливим чинником розширення імміграції в Україну є наявність сім'ї і друзів, відчуття співтовариства однодумців, які вже поселилися тут, що полегшує процес міграції. Багатокультурне радіомовлення сприяє публікації досвіду різних історій поселення із життя мігрантів, їх ставлення до асиміляції проти ізоляції. Думка ряду дослідників проблем асиміляції в мультикультурному суспільстві підтверджує складність вирішення цієї проблеми у випадку, коли новоприбулі іммігранти не ставлять перед собою завдання асиміляції. Існують різні рівні почуттів в ізоляції іммігрантів:

– родинна імміграція, сформована на основі сімейних або громадських зв'язків, яка залишається в країні її походження до тих пір поки вони не прибули в Україну, де їх очікує або сім'я, або друзі, або сусіди, або

представники конкретної конгрегації, чи більш загальні стосунки, сформовані на національному, расовому походженні (саме ця платформа забезпечує деяку безпеку у знайомстві з новими умовами поселення, що допомагає іммігранти з процесом асиміляції та адаптування до нових умов);

– репатріанти, які повертаються в Україну і не потребують системної мережі підтримки, але відчувають навколо себе все більшу ізоляцію і відключення від суспільного життя;

– біженці, які нашоухуються на непорозуміння в існуванні різних бар'єрів на шляху до асиміляції використовують самозорганізовані «анклави» з надією на допомогу в адаптації до труднощів, що виникають на ранніх етапах поселення в Україні.

Вивчення і застосування іммігрантами української мови слід визнати ключем до їх асиміляції в Україні. До мігрантів, які орієнтуються на вивчення міжнародних мов, включно з російською слід ставитися як до транзитних з потенційним переселенням в інші країни відповідної мовної орієнтації. Надання підтримки у вивченні української мови мігрантам, які прибули в країну всією сім'єю, або завдяки виклику якоїсь конгрегації примножить спільні зусилля в інтегруванні новоприбулих іммігрантів з місцевим населенням і спільноті, дозволить вважати Україну «спільним домом», в якому можуть проживати всі, хто займається розбудовою країни. Іммігранти другого покоління (переважно з країн СНД, які народжені в Україні) без сумніву вважають Україну своїм «домом». Через не сформованість імміграційної інфраструктури (включно з радіомовленням) ставлення новоприбулої імміграції до України дещо розмиті і не визначені. При цьому шанси вважати Україну своїм домом для новоприбулої імміграції стають все меншими у випадку, коли збільшується можливість мігрантів повернення до країни їх походження. Дослідники проблем багатокультурності по різному розглядають факти повернення мігрантів на батьківщину:

– одні вітають репатріацію за умови відсутності ризику повернення і дотримання особистої безпеки проживання;

– другі – застерігають про складності проживання мігрантів у т.з. «шпагатній позі» культурного розриву між двома країнами;

– а інші вважають єдиновірним положення про ставлення до країни поселення виключно, як до «власного дому» і безоглядного будівництва нового життя і кар'єри в умовах повної асиміляції.

Факти отримання громадянства України новоприбулими мігрантами не отримують достатнього висвітлення в багатомовній пресі (і радіо зокрема) і не стали визначальним моментом державної імміграційної політики. Одним із заходів, який міг би сприяти популяризації багатокультурності в Україні могли б стати урочистості з приводу вручення українських паспортів. Для цього міграційним службам спільно з місцевими радами слід передбачити програми урочистого вручення українських паспортів в дні державних свят і сприяти прямій трансляції таких подій, які назавжди залишаться в пам'яті їх учасників. Для мігрантів багатьох поколінь (включно з новоприбулими), багатонаціональна Україна відчиняє можливості в збереженні своєї культурної спадщини та більш енергійного приєднання ніж це було б, якби вони не приїхали в Україну до своєї етнічної ідентичності, що зазнавала утисків на батьківщині. Багатокультурне мовлення в Україні обумовлюється потребами угамування почуття ностальгії і бажанням мігрантів відчувати себе причетним до країни свого походження, а також не бажанням повної втрати своєї первісної ідентичності.

Відсутність багатокультурного мовлення призводить до того, що мігранти, зустрічаючись з фактами расизму в державних структурах, міліції, службах безпеки аеропортів, школі, транспорті, побутовій комунікації, залишаються неінформованими про методи реагування на них. Новоприбула імміграція викликає більше занепокоєння, ніж мігранти попередніх генерацій, які вже самі можуть розглядати своїх земляків в якості мішені расизму. Переважна більшість існуючих публікацій (навіть при підготовці до футбольного чемпіонату «Євро-2012») розглядали Україну як расистську країну, схильну до ксенофобії і антисемітизму. Відповіді цим зовнішнім і внутрішнім подразникам в медіа не було. Ігор Смешко (колишній голова Служби безпеки України, голова Всеукраїнської громадської організації «Сила і честь») в інтерв'ю Радіо Свобода заявив, що нинішні українські спецслужби не на повну силу здійснюють свій прямий обов'язок «реагувати на будь-які прояви інформаційної атаки проти України, проти визначених українськими законами пріоритетів»[10]. Рівень расизму в Україні сприймається в залежності від контексту і обставин, в яких опинилися мігранти при виборі професій і ставленні до людей, з якими вони зустрічалися (або не стикалися) в побуті, за місцем навчання чи роботи. Расизм в Україні не набув «інституційності», а багатокультурне мовлення заставить його повільно «відступити».

Діагностика проблем багатокультурності дозволила виявити невирішені питання у вітчизняному радіомовленні: недостатньої достовірності при висвітленні важливих міжнародних подій, історій власного досвіду життя іммігрантів і їх власної культури; відсутність іноземних осіб у новинах локального значення; стереотипного зображення мігрантів в телевізійних і радіо шоу; обмежене уявлення про різні культури; звужене представлення культури мігрантів в загальній суспільній свідомості; суб'єктивне висвітлення повідомлень засобів масової інформації стосовно інцидентів, скоєних на расовому підґрунті, що призводить до поляризації і перебільшення узагальноної думки; репортажі про расові і етнічні питання не набули достатнього представницького спектру фахових експертів і задіяних талантів. Вітчизняна наука проявляє недостатність знань і обізнаності про минуле урядової імміграційної політики в сфері багатокультурного радіомовлення. Нинішня імміграційна політика уряду України в сфері мовлення постійно змінюється в напрямку посилення міграційного процесу до економічних потреб держави і його підтримки для міграції кваліфікованої робочої сили. Однак при цьому науковці вказують на необхідність зміни акценту урядової політики в наданні допомоги у пристосуванні до навчання, облаштування інформаційною інфраструктурою саме тим мігрантам, які вже перебувають на території країни, перш ніж приймати нових.

Підводячи підсумок проведеного дослідження, слід підтримати ідею більшості вітчизняних науковців про те, що Україна повинна залишатися мультикультурною країною, а мігранти продовжують сприяти позитивному збагаченню українського суспільства в плані приготування їжі, впровадження нових видів спортивних ігор, які не набули популярності і більшої культурній різноманітності суспільства. Основним аспектом дослідження стало відображення необхідності зміни когнітивних акцентів державної міграційної політики в ставленні до багатокультурного мовлення і самих українців до асиміляції як вирішального фактору гармонійного забезпечення розвитку нашого багатонаціонального суспільства. Когнітивний аспект багатокультурного мовлення формується у ставленні до вивчення однієї із мейнстрім мов і розглядається в якості перекладацького чинника по створенню і моніторингу за діяльністю багатомовного радіо. Дослідження показало, що противники імміграції упереджено висловлюють стурбованість з приводу втрати української культурної ідентичності, соціальної згуртованості, економічного процвітання і (останнім часом) екологічної стабільності. Популяризація багатокультурності у вітчизняному радіомовленні дозволить змінити ставлення українців про мігрантів по мірі послідовного виникнення тем для обговорення і дискусії в радіо. Українське суспільство позитивно сприймає факт свого мультикультуралізму (хоч деякі з нас з великою неохотою), а прагнення до створення багатокультурного радіомовлення дозволяє пристосувати когнітивістику до можливостей поступового вирішення даної проблеми.

Література:

1. Donald Horne. The lucky country: Australia in the sixties. Ringwood, Victoria: Penguin. 1964. – P. 223.
2. Sanjin Dragojevic Culture of Peace and Management of Cultural Diversity: Conceptual Clarifications // CULTURELINK. – 1999. – Vol. 10. – № 29. – 137 p.
3. Mackay, Hugh. The Good Life : What makes a life worth living? (New edition ed.), Macmillan Australia, 2013, 251 pages URL: <http://www.amazon.com/The-Good-Life-Hugh-Mackay-ebook/dp/B00AW57LGY>
4. Жити разом. Посібник з норм Ради Європи щодо внеску ЗМІ в поліпшення соціальної згуртованості, міжкультурного діалогу, взаєморозуміння, терпимості та демократичної участі/ Ред. Яші Ланж, _ - Вид- во: Головний директорат з прав людини та юридичних питань. Рада Європи. Страсбург, Седекс, 2010.- 64с.
5. Сербін С.М. Модель рефлекторної системи радіомовлення. Інформаційне суспільство: науковий журнал / голова редкол. В. В. Різун, голов. ред. В. Ф. Іванов; Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2013. – Вип. 18. – 160с.- Режим доступу до наукового збірника: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ж73062%2F2013%2F18
6. Сербін С.М. 30 років багатокультурного радіомовлення SBS Київ: Телерадіокур'єр №2(43), 2005, с. 60-63
7. Сербін С.М. Візова логістика імміграційних витрат ТНК. – Науковий журнал «Логістика: Теорія та практика» Луцького національного технічного університету. – №1(2). – Луцьк, 2012, с148-157 електронний ресурс : https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.nbuv.gov.ua%2Fportal%2Fsoc_gum%2Flogtp%2F2012_2%2F148.pdf
8. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про встановлення квоти імміграції на 2013 рік» від 8 квітня 2013 р. № 218-р Київ, Електронний ресурс : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-2013-%D1%80>
9. Культура – суспільство – особистість: Навчальний посібник / За ред. Л. Скокової. – К. : Інститут соціології НАН України, 2006. – 396 с.
10. Ірина Штогрін. Інтерв'ю з Ігорем Смешком: Влада України програє інформаційну війну, бо не працює РНБО? Радіо Свобода. – 19.11.2013, Київ URL : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25162834.html>
11. Robertson R. C.G.Jung and the Archetypes of the Collective Unconscious, New York: Peter Lang, 1987.-250p.
12. Taylor, G. S. (1997) Multicultural literature preferences of low ability African American and Hispanic American fifth graders. Reading Improvement, 34(1), 37-48.
13. <http://sreda.org/igra/?lang=en>; <http://www.abebooks.com/docs/Community/Featured/LiteraryCharacterQuiz/character-quiz.shtml>